במדבר ג

א. אין פסוק [1] „פקוד את בני לוי גו׳ כל זכר מבן חודש ומעלה תפקדם״, שטעלט זיך רש״י אויף „מבן חודש ומעלה״ און איז מפרש: „משיצא מכלל נפלים [2] הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש״.

בפשטות קומט רש״י באַווארענען, אַז דאָס וואָס מען ציילט זיי „מבן חודש״, איז עס ניט ווייל „בן חודש״ האָט אין זיך אַ באַזונדער חשיבות (ע״ד ווי מנין בנ״י „מבן עשרים שנה גו׳״ [3], וואָס ער ווערט אַ „יוצא צבא״), נאָר ס׳איז בלויז דערפאַר וואָס ביז ער ווערט אַ בן חודש איז מען נאָך ניט זיכער אַז דער ולד איז ניט קיין נפל; אָבער בעצם איז אַ בן לוי ראוי צו געציילט ווערן תיכף פון געבורט (וכהמשך דברי רש״י „למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן [4] כו׳״).

מ׳דאַרף אָבער פאַרשטיין: בדרך כלל געפינט מען ניט אַז רש״י בפירושו עה״ת זאָל זאָגן טעמים אויף מצוות ומכל שכן אויף פרטי המצוות [5]. איז דערפון קלאָר, אַז דאָרט וואו ער ברענגט יע אַ טעם, איז דאָס דערפאַר וואָס דורך דעם טעם ווערט פאַרענטפערט אַ קשיא אין פשטות הכתובים. וואָס איז די קשיא דאָ וואָס דערפאַר בריינגט דאָ רש״י טעמא דקרא?

לאידך, געפינט מען אין אַנדערע ערטער ענלעך לנדו״ד, און פונדעסטוועגן זאָגט רש״י ניט קיין טעם: פאַר אונזער סדרה — אין פ׳ ערכין [6] שטייט „ואם מבן חודש גו׳ והי׳ ערכך גו׳״, און רש״י איז דאָרט ניט מבאר דעם טעם פאַרוואָס אַ פחות מבן חודש האָט ניט קיין ערך; עד״ז ביים ציווי [7] „שור או כשב גו׳ ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן גו׳״, איז רש״י ניט מבאר פאַרוואָס מ׳דאַרף וואַרטן ביז „יום השמיני״ (כאָטש אין תרגום יונתן שטייט דער טעם [8] „דישתמודע דלא נפיל״). הייַנט פאַרוואָס עפעס דאָ מוז רש״י אַראָפּברענגען טעמא דקרא?

ב. נאָך מער תמוה איז דאָס וואָס רש״י איז מוסיף „(משיצא מכלל נפלים) הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש״:

א) דאָ וויל מען מסביר זיין פאַרוואָס מען ציילט שבט לוי מבן חודש ומעלה — איז וואָס איז דאָ נוגע אַז דער מנין איז „ליקרא שומר משמרת הקודש״?

נאָכמער: שפּעטער אין פרשה [9] ביים מנין הבכורות שטייט אויך „פקוד גו׳

---

1) פרשתנו ג, טו.
2) ע״פ במדב״ר פ״ג, ח (קרוב לסופו).
3) פרשתנו א, ג.
4) וראה גו״א כאן, דזה שנמנית יוכבד „מן הבטן״ — קודם „בן חודש״ — כי „כשנכתבה תורה בימי משה כבר יצאת מספק נפל״. וראה שפ״ח ומשכיל לדוד כאן. לקמן הערה 10 ובשוה״ג הא׳ שם.
וע״ד הצחות י״ל: בכלל — אזלינן בתר רובא ואין לחשוש לנפל ולכן נמנית,
משא״כ כאן שהי׳ נוגע לפדיון הבכורות (כמסופר להלן בפרשה), אין הולכין בממון אחר הרוב (ב״ק כז, ר״ע״ב. וש״נ).
5) ובפרט לדעת הרמב״ם במו״נ ח״ג פכ״ג, עי״ש.
6) בחקותי כז, ו.
7) אמור כב, כז.
8) וראה שבת קלה, סע״ב. וש״נ.
9) ג, מ.

מבן חודש ומעלה גו״ — וואָס דאָס איז דאָך ניט „ליקרא שומר משמרת הקודש״ און כללות הטעם איז די זעלבע, ווי רש״י טייטשט „משיצא מכלל ספק[10] נפלים״? אויך איז רש״י ניט מוסיף דאָרט אַן אַנדער כוונה פון דעם מנין.

ב) וואָס איז דאָ רש״י מחדש? — עס שטייט דאָך שוין בפירוש אין די פריער־דיקע פסוקים[11] אַז ענינו פון שבט לוי איז „ושמרו את משמרתו גו׳ לעבוד את עבודת המשכן״!

ג) אויב משום איזה טעם דאַרף רש״י זאָגן דאָ אין וואָס באַשטייט די עבודה פון שבט לוי — פאַרוואָס איז ער משנה פון דעם לשון פון פריערדיקען פסוק הנ״ל און זאָגט „שומר משמרת הקודש״, וואָס איז פון אָ שפעטערדיקען פסוק[12], די תמי׳ איז נאָך גרעסער: דער לעצטער פסוק שטייט נאָר ביי בני קהת און ניט ביי כללות הלויים?!

---

10) הטעם ששם כ׳ רש״י „משיצא מכלל ספק נפלים״, וכאן „משיצא מכלל נפלים״ — י״ל: מנין הלוים הי׳ „על פי ה״ (שם, טז), וכפרש״י: „הלך משה ועמד כו׳ וב״ק יצאת כו׳ כך וכך תינוקות יש באהל כו׳״, וכלפי שמיא אין שייך ספק: משא״כ מנין הבכורות הי׳ ע״י משה (שהרי לא נאמר בקרא שהי׳ ע״פ ה׳)••, ואצל משה הר״ז „ספק נפל״.

11) שם, ו ואילך. וראה לעיל א, ג ואילך.

12) ג, כח.

•) ואעפ״כ לא נמנו הפחותים מבן חודש — ראה ש״ח כאן ד״ה הי׳ רוצה למנות אותם שודאי כלו חדשיהם משום לא פלוג״. וראה רע״ב כאן: שרצה להמתין ש״צא מכלל ספק נפלים ש״הא **ראוי לקרות** שומר משמרת הקודש.

••) טעם החילוק מובן בפשטות: בלוים הוצרך משה למנות **כל** זכר מבן חודש, ובמילא הי׳ צריך ליכנס **לכל** אהל „לדעת מנין **יונקיהם**״; משא״כ בבכורות, שלא הוצרך ליכנס **לכל** אהל „לדעת **מנין יונקיהם**״, כ״א רק לאלה שנולד בו: א) בכור, ב) שעדיין הי׳ יונק (כל׳ המדרש — הבכורות למעלה מגיל זה אין צריך ליכנס **לאוהל** כו׳).

[ואע״פ אָז אין פסוק[13] „ונשיא נשיאי הלוי גו׳ פקודת שמרי משמרת הקודש״ טייטשט רש״י: „ועל מה היא נשיאותו פקודת שומרי משמרת הקודש על ידו הי׳ פקודת כולם״, אָז דאָס גייט אויף אַלע לוים — איז אַבער אַלץ ניט מובן פאַרוואָס שרייבט רש״י דאָ א לשון (פון א פסוק) וואָס שטייט בעיקר ביי בני קהת, בעת ער האָט געקענט ברענגען כמה לשונות וואָס שטייען ביי אַלע לוים].

ד) אין פריערדיקן פסוק[14] וועלכער רעדט אויך וועגן דער אַנדערשקייט פון מנין שבט לוי „אך את מטה לוי לא תפקוד גו״ שרייבט רש״י דעם טעם „כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו״ — און דאָ איז רש״י משנה און זאָגט „שומר משמרת הקודש״, און ניט „נמנה בלגיון של מלך״?

ג. דער הכרח פון רש״י צו מבאר זיין „משיצא מכלל נפלים״ — וואָלט מען לכאורה געקענט זאָגן: דער ציווי „פקוד את בני לוי״ קומט דאָך בהמשך צום דיבור ה׳ „ואני הנה לקחתי את הלוים מתוך בני״ תחת כל בכור גו׳ והיו לי הלוים כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים״[15]; און ויבאלד אָז „והיו לי הלוים״ איז דאָס „תחת כל בכור״ — וואָס אין דעם גייען אריין אַלע בכורות, אפילו די וואָס פאָר „בן חודש״ (אַזוי ווי „הכתי כל בכור בארמ״צ״ שבפסוק — זיינען געמיינט אַלע בכורות), האָט דאָך דער ציווי „פקוד את בני לוי״ — וואָס קומט בהמשך צו „והיו לי הלוים״ — געדאַרפט אריינגענעמען אַלע לוים אָז זיי זאָלן זיין „לי״, אויך די

---

13) שם, לב.

14) א, מט.

15) פסוק יב־יג.

קלענערע ווי „בן חודש"? דעריבער מוז רש"י מסביר זיין אז באמת וואלט מען געציילט די בני לוי „מן הבטן", נאר מ'וואלט ביז „יצא מכלל נפלים".

אבער עפ"ז, אז דער ציווי „פקוד את בני לוי" קומט בהמשך צו „ואני הנה לקחתי את הלוים גו' תחת כל בכור גו'", ווערט ערשט שווער — וואס רש"י זאגט א טעם (וחשיבות) אין בני לוי מצד עצמן אויף דעם וואס מ'ציילט זיי „מבן חודש":

א) וויבאלד די לוים זיינען „תחת כל בכור גו' מבני ישראל", און (כדלקמן בפרשה[16]) די בכורות האט מען גע־דארפט ציילן (און פודה זיין זיי מיט די לוים) נאר „מבן חודש ומעלה" — קומט דאך אויס, אז בדרך ממילא האט מען אויך די לוים („תחת כל בכור") גע־דארפט ציילן נאר „מבן חודש ומעלה":

היינט פארוואס לערנט רש"י דעם טעם אויף „מבן חודש" ביי לוים ווייל דעמאלט „יצא — דער לוי — מכלל נפלים", און ניט — ווי עס לערנען טאקע כמה ממפרשי התורה[17] (גע־נומען פון במדבר רבה[18]) — ווייל די לוים זיינען א פדיון פון די בכורות און מנין הבכורות איז „מבן חודש ומעלה"?

[אמת טאקע אז מנין הבכורות „מבן חודש ומעלה" איז צוליב דעם טעם וואס „יצא מכלל ספק נפלים" (כפרש"י שם, וכנ"ל ס"ב) — אבער ע"פ הנ"ל — איז בא בני לוי ניט דאס דער טעם[19]].

ב) עפ"ז ווערט נאך שווערער וואס רש"י זאגט „(משיצא מכלל נפלים) הוא נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש": לכאורה איז דער טעם המנין משיצא כו' (ניט נאר „ליקרא שומר משמרת הקודש", נאר אויך) צוליב פדיון הבכו־רות, (ואדרבה) דער טעם איז מפורש שפעטער אין פרשה?

ד. ווייטער איז רש"י ממשיך: „א"ר יהודה ב"ר שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן שנאמר[20] אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפש[21] שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת והיא השלימה את המנין".

איז אויך דא ניט מובן: א) ווי גערעדט פריער איז רש"י ניט מפרש טעמא דקרא סיידן עס ווערט דורכדעם פארענט־פערט א קשיא אין פשוטו של מקרא — פארוואס ברענגט דא רש"י דעם מאמר אז „למוד הוא אותו השבט כו'"?

ב) דער בן חמש (למקרא) דארף ניט אנקומען צו למוד הוא כו' ווייל ער האט שוין פריער[14] געלערנט „אך את מטה לוי לא תפקוד גו' בתוך בנ"י", און רש"י טייטשט דארטן: „כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר צפה הקב"ה כו' על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה כו' אמר אל יהיו אלו בכלל כו'", וואס פון ביידע פירושים איז מובן, אז זייענדיק „לגיון של מלך", אויס־געטיילט פון אלע אידן, איז זייער מנין ניט דומה צום מנין בנ"י.

ג) לאידך: וואס איז די ראי' פון יוכבד לעניננו: דא ציילט מען „כל זכר" און

16) ג, מ־נא.

17) רשב"ם, אברבנאל, חזקוני, אוה"ח.

18) נסמן לעיל הערה 2.

19) וי"ל נפק"מ אז להלכה למעשה: באם עבר ופדה בכור בלוי קטן מבן חודש, שחי אח"כ (שבודאי היו כו"כ שחיו).

20) פינחס כו, נט.

21) בכמה דפוסים: נפשות. אבל בדפוס א' וב' דרש"י ובכמה כת"י רש"י: נפש. ולכאו' כן צ"ל, שהרי זהו (ע"ד) ל' הכתוב ויגש מו, כז. וראה רש"י שם.

כדי „ליקרא שומר משמרת הקודש", משא"כ דאָרט האָט מען געציילט „שבעים נפש" און כדי צו וויסן „הבאים מצרימה"?

ה. אויך זיינען דאָ כו"כ דיוקים אין לשון רש"י:

א) „נמנה מן הבטן" — בשינוי פון דעם מקור פון דער מימרא של ר"י בר"ש (תנחומא[22], במדבר רבה[23] ועוד[24]) וואו דער לשון איז „עד שהם קטנים"?

אפילו מ'זאָל זאָגן אז רש"י איז משנה דעם לשון[25] צו מדגיש זיין אז דאָס מיינט אפילו קטנים וואָס זיינען ערשט געבאָרן געווארן[26] (פאַר „מבן חודש ומעלה")

— וואָס דערמיט איז אויך מובן וואָס רש"י איז מוסיף „שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה" (כאָטש דאָס וועט ניט געבראַכט[27] בדברי ר"י בר"ש[28] ווי זיי שטייען אין מדרש) — ווייל ער וויל מדגיש זיין אז דאָס איז תיכף משנולד —

איז מער מתאים דער לשון „משנולד", וואָס באַצייכנט דעם בן לוי המנוי, און ניט „מן הבטן" — בטן אמו?

ב) דער לשון הגמרא[29] (און בכמה מדרשים) איז לידתה „בין החומות" — פאַרוואָס שרייבט רש"י „כניסתה בפתח מצרים"[30]?

ג) וואָס איז רש"י מדייק בלשונו „כניסתה בפתח מצרים"[30], און ניט סתם „כניסתה למצרים"?

ד) פאַרוואָס ברענגט רש"י די ראי' אז מ'האָט געציילט יוכבד בין הבאים מצרימה פון דעם וואָס „נמנית בשבעים נפש" — די ראי' איז דאָך שוין דאָ פון א פריערדיקן פסוק[31] — „אלה בני לאה גו' כל נפש גו' שלשים ושלש", און „בפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב"[32] — האָט רש"י געדאַרפט ברענגען די ראי' פון דאָרט?

[הגם אז אזוי וועט עס געבראַכט אין דער מימרא פון ר"י בר"ש — איז: א) הא גופא קשיא, ב) ווי געוועדט כמה פעמים, איז ניט ענינו של רש"י צו אראָפּברענגען אין זיין פירוש דרשות

---

22) פרשתנו טז. תנחומא באבער יט.

23) במדב"ר פ"ג, ח.

24) פסיקתא דר"כ (באבער) ס"פ שקלים. יל"ש כאן רמז תרצ. עזרא רמז תתרסז.

25) ולא בתוכן — שהרי מביאו בשם ר"י בר"ש [אלא שבכ"ז משנה הלשון, ובמכ"ש מזה שלפעמים משנה רש"י גם לשון הכתוב ומעתיקו בסגנון המתאים לפירושו על אתר — ראה פרש"י ואתחנן ו, ז. ובארוכה ראה לקו"ש ח"ט ע' 5 (בשוה"ג). ע' 34 הערה 7. ועוד].

וגם את"ל, שמכיון שמביאו בשם ר"י בר"ש מוכרח לומר שמצא גירסא כזו — מ"מ, מכיון שרש"י מעתיק גירסא זו שאינה נפוצה בפירושו, הרי מובן שגם דיוק לשון זה („מן הבטן" — ולא „משנולד") שייך ונוגע לפשש"מ.

26) משא"כ לפני זה. ודלא כדעת (ר' לוי בשם) רשב"נ (ור' ברכי') דלמוד כו' עד שהן במעי אמן (מקומות שצויינו בהערות 22-24. ב"ר פצ"ד, ט. מדרש שמואל פל"ב. וביל"ש עזרא שם גריס בדברי ר' ברכי': נמנין ממעי אמו).

27) · ואף את"ל שמצא גירסא כזו (כנ"ל הערה 25) — מ"מ, צ"ל טעם בפשש"מ למה בחר רש"י גירסא הנדירה ולא גירסא הרווחת כו'.

28) ולכאורה „עם כניסתה . . אותה" הם דברי רשב"ל (בשינוי קצת) בתנחומא (ות"ב) שם. במדב"ר שם.

29) סוטה יב, א. ב"ב קכ, רע"א. קכג, רע"ב.

30) ראה לעיל הערה 28.

31) ויגש מו, טו.

32) ל' רש"י ויגש שם, כדלקמן בפנים ס"ז.

רז"ל, סיידן דאָס איז שייך צו פשוטו של מקרא: האָט רש"י געדאַרפט ברענגען ניט די מימרא פון ר"י בר"ש, נאָר די ראי' פון פריערדיקן פסוק[33]. ובפרט אַז אויך די ראי' פון יענעם פסוק געפינט זיך בדברי רז"ל[34].

ה) פאַרוואָס קלייבט אויס רש"י די גירסא פון תנחומא[22] אַז לא תמצאם אלא „שבעים חסר אחת" — און ניט ווי די גירסא (קצרה) אין במדבר רבה[23] — „הרי ס"ט"[35]?

ו) פאַרוואָס איז רש"י כופל בסיום פירושו „והיא השלימה את המנין" נאָכ־דעם ווי ער האָט שוין פריער געזאָגט „ונמנית בשבעים נפש"? ובפרט אַז די הוספה איז ניטאָ אין מדרש[36].

ז) פאַרוואָס איז רש"י מעתיק אויך דעם שם בעל־המימרא — ר' יהודה בר' שלום — וואָס דאָס טוט ער, ווי שוין געריעדט כמה פעמים, נאָר לשם תוספות ביאור אין זיין פירוש[37]?

ו. דער פלא אין די אויבנדערמאָנטע דיוקים ווערט נאָך גרעסער: רש"י האָט שוין אַראָפגעברענגט אין פ' ויגש[31] דעם זעלבן ענין — אַז יוכבד ווערט געצויילט במנין הנפש הבאים מצרימה — אָבער דאָרט:

(א) שטעלט זיך רש"י (און ברענגט דעם מרז"ל) אויפן פסוק „אלה בני לאה גו' כל נפש גו' שלשים ושלש", (ב) ער זאָגט „ובפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב" — און ניט „ל"ג חסר אחת", (ג) ער זאָגט „אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר"[38], (ד) איז ניט כופל צום סוף „והיא השלימה את המנין" (ה) ברענגט ניט אַראָפּ דעם שם בעל המימרא[39] פון „ובפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב"?!

דער פלא איז נאָך גרעסער: אויך אין פ' פינחס — אויפן פסוק[20] „אשר ילדה אותה ללוי במצרים" — ברענגט רש"י אַז יוכבד איז געווען אין דעם מנין פון שבעים נפש, נאָר דאָרט זאָגט ער בקיצור*[39] — „כשנכנסו לתוך החומה ילדתה והיא השלימה מנין שבעים שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא ששים ותשע";

היינט אפילו אויב רש"י מוז דאָ ברענגען די ראי' דערפון וואָס „נמנית בשבעים", האָט ער געקענט שרייבן בקיצור ווי פרש"י אין פ' פנחס (וואָס איז קרוב צום לשון הגמרא אין ב"ב[40]) — (א) „אי אתה מוצא אלא ס"ט" — ניט „שבעים חסר אחת", (ב) ניט כופל זיין „ונמנית בשבעים נפש . . והיא השלימה את המנין", (ג) ניט ברענגען דעם שם בעל המימרא[41]?

ז. דער ביאור בכל זה:

ווי געזאָגט פריער (ס"ג), קומט דער פסוק בהמשך צו „ואני הנה לקחתי את הלוים מתוך בנ"י גו' והיו לי הלוים" —

---

33) עם ההקדמה „למוד הוא אותו השבט כו'".

34) במדב"ר פי"ג, כ.

35) ובפסיקתא דר"כ שם (וכן ביל"ש עזרא שם) מסיים: נמצאו כולם ס"ו.

36) הלשון „השלימה את המנין" (גבי יוכבד) מקורו בב"ר שם (ובשינוי). אבל שם אינו כפל לשון. וע"ד לשון רש"י פינחס דלקמן בפנים ס"ו.

37) ובפרט, שבד"ה שלאחז"ן („על פי ה'") מביא ג"כ מימרא דר"י בר"ש (ראה תנחומא (ות"ב) כאן. במדב"ר פ"ג, ט. ועוד) מבלי להזכיר שמו.

38) אלא ששם אין מקום לכפול „בפתח העיר", אחרי שכבר אמר „שנולדה בין החומות".

39) „ר' ברכי" (במדב"ר פי"ג שם).

*39) אף ש"ל (בדוחק קצת) דמקצר מפני שסומך על פי' כאן.

40) קכג, סע"א. — אלא ששם איתא „שבעים חסר אחד".

41) „ר' חמא בר חנינא".

איז רש"י דאַרט מפרש: „מתוך בנ"י — שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי . . לפי שהיתה העבודה בבכורות כו' והלוים כו' נבחרו תחתיהם"; ד. ה. רש"י לערנט אַז „לקחתי את הלוים גו' תחת כל בכור גו'" מיינט דאָס ניט דעם ענין וואָס לויים זיינען פודה די בכורות (ווי עס לערנען אַנדערע מפרשים[42]) — ווייל דער ציווי אויף דעם פדיון איז געקומען ערשט שפּעטער, נאָכן מנין הלוים; נאָר דאָס איז אַן ענין בפני עצמו: דער אויבערשטער האָט בוחר געווען בלוים „תחת כל בכור" — „שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי".

קען שוין רש"י ניט לערנען אַז דער טעם פון מנין הלוים „מבן חודש ומעלה" איז ווייל ענינו איז בכדי צו פודה זיין די בכורות „מבן חודש ומעלה" — ווייל אויף דעם איז מען אַנגעוואָגט געווארן און דאָס איז נתחדש געווארן[43] ערשט שפּעטער.

ח. ווי‌באַלד אַז דער מנין הלוים קומט בהמשך צו די פסוקים וואָס ריידן וועגן עבודת הלוים, איז מסתבר צו זאָגן אַז דער מנין איז פאַרבונדן מיט זייער עבודה — איז דאָך תמוה: עבודת הלוים הייבט זיך ערשט אָן „מבן שלשים גו'"[44], האָט דאָך זייער מנין אויך געדאַרפט זיך אַנהויבן „מבן שלשים" — וואָס פאַר אַ שייכות האָט אַ לוי „מבן חודש" צו דער עבודת בני לוי[45]?

דעריבער מוז רש"י מוסיף זיין „נמנה ליקרא שומר משמרת הקודש": אויך אַ „בן חודש ומעלה" האָט אַ שייכות צו עבודת בני לוי, ווייל פון דעמאָלט אָן (הגם ער טוט ניט קיין עבודה) ווערט ער אַנגערופן — „ליקרא — שומר משמרת הקודש".

ט. עפ"ז איז אַבער ניט פאַרשטאַנדיק: בשלמא דאָס וואָס מען דאַרף ציילן שבט לוי באַזונדער, אַדער אפילו וואָס מען ציילט זיי מבן חודש ומעלה — קען מען פאַרשטיין, ווי‌באַלד זיי זיינען „לגיון של מלך", זיינען זיי אַנדערש פון אַנדערע שבטים: אַבער פאַרוואָס זאָל בייַ זיי זיין די מעלה אַז שוין „מבן חודש ומעלה" זאָלן זיי געפונן ווערן „שומר — תואר המורה על פעולה, ל' הווה[46] — משמרת הקודש"?

אויף דעם ברענגט רש"י „אמר ר"י בר"ש למוד הוא אותו השבט כו'", און טייטשט גלייך אויס אַז ניט נאָר האָט מען יוכבד'ן געציילט, נאָר זי איז אַריין אין דעם מספר פון „שבעים נפש", און נאַכמער, זי האָט משלים געווען צום מנין;

וואָס דער דיוק גיט צו פאַרשטיין אויך אַ בן חמש, אַז דאָס וואָס דער פסוק איז מדגיש דעם מספר נפשות „לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים"[47], איז דאָ אין דעם אַ שלימות, שבעים ווייזט אויף אַ שלימות[48], כללות פון דעם גאַנצן

---

42) ספורנו. ולהעיר מראב"ע כאן (פסוק יג). וראה במפרשים שבהערה 17.

43) כי עד אז הי' הציווי (בא יג, יג (ובפרש"י שם, יא — על מתי נצטוו, ואינו שייך לנדו"ד)) שכאו"א צריך לפדות בנו בכורו.

44) פרשתנו ד, ג. נשא ד, כג. שם, ל. וגם לימוד הלכות עבודה הוא מבן כ"ה — פרש"י בהעלותך ח, כד.

45) ועוד: הרי מנו עוה"פ את הלוים „מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה" כפרש"י „מנה מהם את הראויין לעבודת משא" (פרשתנו שם, ב), „כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" (נשא שם, כב).

46) משא"כ שם העצם: נח — זה ינחמנו (בראשית ה, כט). ועוד.

47) ויגש שם, כז.

48) וראה רש"י האזינו לב, ח. ולהעיר מרש"י בשלח טו, כז.

אידישן פאלק[49]: און יוכבד האט משלים געווען אט דעם מנין, ד. ה. זי האט אויפ־געטאן א שלימות אין גאנצן „בית יעקב", זיי זאלן צוקומען צום ווערן במספר שבעים.

און ווי‌באלד אז „למוד הוא אותו השבט" אז באלד ביים געבורט האבן זיי בכח צו פועל'ן שלימות אין גאנצן „בית יעקב" — דערפאר קען מען זיי ציילן שוין „מבן חודש", און זיי אויך אנרופן „שומר משמרת הקודש" — א תפקיד וואס איז נוגע אלע אידן (וכלשון רש"י הנ"ל — „שיהיו ישראל שוכרין אותן כו'").

[דערמיט ווערט אויך מובן — (א) וואס רש"י ברענגט די ראי' פון „שבעים" און ניט פון „שלשים ושלש". (ב) וואס ער חזר"ט איבער „והיא השלימה את המנין"].

יו"ד. ביים בן חמש למקרא — עכ"פ א תלמיד ממולח*[49] — איז אבער ניט גלאטיק: ווי‌באלד אז ביז „בן שלשים" איז מען ניט קיין „שומר משמרת הקודש" — וואס טוט אויף דאס אנרופן אים מיטן נאמען, וואס איז א קריאה בעלמא[50]?

דעריבער איז רש"י מעתיק אויך דעם נאמען פון בעל המימרא „ר' יהודה בר' שלום", וואס ער גייט לשיטתו, אז קריאת שם אליין איז אן ענין:

דער ירושלמי[51] פרעגט: „כתיב[52] והימים אשר מלך דוד על כל ישראל ארבעים שנה וגו' וכתיב[53] בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ובירושלים מלך שלשים ושלש שנה וגו'" — אז בפועל איז מלך מ' שנה מיט זעקס חדשים? און ברענגט אויף דעם כמה תירוצים. דערנאך ברענגט ער: „א"ר יודן בי ר' שלום כתיב[54] כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל א"ל הקב"ה אני אמרתי לך אל תתגרו בם[55] וביקשת להתגרות בם חייך שאינן נמנין לך". זעט מען דערפון שיטתו פון ר"י בר"ש, אז דאס וואס די תורה רופט אים ניט אן בשם מלך במשך ששה חדשים, איז דאס אליין שוין אן ענש, כאטש אויך דע־מאלט האט ער (לויט דער שיטה[56]) געהאט א דין פון א מלך;

און מרובה מדה טובה כו', אז דאס אליין וואס מ'רופט די לוים, „שומר משמרת הקודש" איז שוין אן ענין של מעלה וחשיבות.

יא. עס בלייבט נאך אבער שווער [נוסף אויף די דיוקים (דלעיל ס"ה): א) „נמנה מן הבטן", ב) „כניסתה בפתח מצרים", ג) „שבעים חסר אחת"] — פארוואס ברענגט רש"י דוקא די מעלה פון „שומר משמרת הקודש"?

---

49) ע"ד שהוא בכללות יותר — (ויהיו בני יעקב) שנים עשר (וישלח לה, כב).

*49) ראה קידושין כט, ב: זריז וממולח (אבל מדלא פרש"י תיבת „ממולח" — משמע דגריס בש"ס תיבה שא"צ פירוש — עיי"ש הגירסאות. ולפענ"ד „ומוצלח" — מדכותב בפי' „והאב רואה שיצליח כו'").

50) וראה במדב"ר כאן: „וכי מבן חודש יכולים לשמור כו' בשביל לכפול להם שכר כו'" — אבל (נוסף ע"ז שע"ד הפשט אין שייך בזה ענין ד„שכר", הרי) אי"ז שיטת ר"י בר"ש, שהרי הובא בבמדב"ר שם כ„ד"א".

51) ר"ה פ"א ה"א.

52) מ"א ב, יא.

53) ש"ב ה, ה.

54) מ"א יא, טז.

55) דברים ב, ה.

56) כי לא משמע שם דכוונתו כר' חונא דלא הי' לו דין מלך.

אויך איז ניט פארשטאנדיק: סוף־סוף, ווי קען מען אפילו בלויז אנרופן די לוים „מבן חודש ומעלה" מיטן נאמען „שומר משמרת הקודש" בשעת זיי זיינען בפועל ניט שומר [57] ?

וואלט מען לכאורה געקענט זאגן, אז (אויך) צוליב דעם איז רש"י מעתיק דעם שם בעל המימרא — ר' יהודה בר"ש — ווייל לשיטתו קען מען אנרופן אויך א ניי־געבארענעם קינד ע"ש פעולותיו בעתיד [58]:

די משנה זאגט אין נדרים [59], אז אויב איינער זאגט „קונם שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באומות העולם". פרעגט דער ירושלמי [60] „ואין ישמעאל בכלל זרעו של אברהם? (און ענטפערט, אז עס שטייט [61]) כי ביצחק יקרא לך זרע. (פרעגט ער ווייטער) ואין עשו בכלל זרע יצחק. א"ר יודן בר שלום ביצחק במקצת יצחק. ר' הונא אמר בי"ת (פון ביצחק) תרי, בן שהוא עתיד לנחול שני עולמות העולם הזה והעולם הבא".

לכאורה איז ניט מובן די הסברה פון ר"י בר"ש אין דעם ענין „ביצחק במקצת יצחק": עשו איז דאך פארט געווען זרע יצחק ובפרט קודם שיצא לתרבות רעה — (משא"כ בנוגע לישמעאל — איז דער פסוק אליין ממשיך גלייך ומבאר „(וגם את) בן האמה" — ניט אברהם'ס) — אויך

לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש [62]: וואו ליגט עס אין פסוק אז יעקב איז דער „מקצת" און ניט עשו? מוז מען זאגן, אז היות ווי ביים עלטער פון י"ג שנה [63], יצא עשו לתרבות רעה [64], איז שוין משעת לידתו איז ער ניט זרעו של יצחק [65],

און מרובה מדה טובה — וויבאלד אז די לוים ווערן בעתיד זיין „שומר משמרת הקודש", קען מען באלד משעת לידתם אנרופן זיי מיט אט דעם נאמען.

אבער דער תירוץ איז ניט אויסגעהאלטן, ווייל [66] [נוסף לזה וואס עס לייגט זיך ניט אז אויף אזא גאנצע שקו"ט זאל רש"י בלויז מרמז זיין מיט ארא־ברענגען דעם שם בעל המימרא [67] — איז] אויך אין בבלי [68] שטייט דער זעלבער תירוץ „ביצחק ולא כל יצחק", און דארטן איז דאס א סתם גמרא — ד. ה. לדעת הבבלי (וואס הלכה כבבלי) איז דאס ניט קיין שיטה פון ר"י בר"ש, נאר ס'איז א פירוש סתם, לדברי הכל.

נאכמער ועיקר: רש"י האט שוין פריער [69] ארא־פגעבראכט דעם מאמר

---

57) וראה גו"א כאן.

58) וראה מדרש תהלים (מזמור צב בסופו): כיון שהוא עתיד לשמור כאילו שמר.

59) פ"ג מי"א.

60) שם ה"ח.

61) וירא כא, יב.

62) פרש"י נח י, כה.

63) פרש"י תולדות כה, כז.

64) פרש"י שם, ל. לך טו, טו. — וצ"ע מפרש"י תולדות כה, כב (אבל שם הל' „דרשוהו").

65) בנוגע ההבטחות לאברהם (משא"כ לענין ירושה בכלל — ראה קידושין יח, ע"א), כי אין לומר שמעיקרא הי' זרעו של יצחק ואח"כ (כשנעשה י"ג שנה ומרד) נתבטל — שא"כ הרי עד הביטול „כל יצחק" נקרא זרע אברהם. (וכדמוכח ג"כ מענין הירושה, שנקרא „ישראל מומר" (קידושין שם), אבל לא בטל מלהיות יורש).

66) וגם: קושיא זו — איך שייך ליקרא שומר משמרת הקודש — אינה שייכת למימרא דר"י בר"ש. וזה קשה גם על הביאור דלעיל ס"י. וראה לקמן הערה 73.

67) ובפרט שענין זה — קריאה ע"ש העתיד — מפורש במדרש תהלים (כנ"ל הערה 58) בענין דליקרא שומר משמרת הקודש בשם ר' נחמי' ור' פינחס.

68) נדרים לא, א.

69) ויצא כח, טו.

„כי ביצחק ולא כל יצחק", און ברענגט עס סתם ניט בשם ר"י בר"ש.

יב. איז דער ביאור בזה:

מיטן ענין פון „שומר משמרת הקודש" מיינט רש"י שמירה בפשטות, וואָס די לוים האָבן געהיט דעם משכן „שלא יקרב זר" [70] וכמש"נ [71] „ושמרו הלוים את משמרת משכן העדות", און צוליב דעם איז (ע"ד הפשט) געווען דער ציווי „והלוים יחנו סביב למשכן העדות" [71].

און דערפאַר קען מען — „ליקרא" — אַנרופן די לוים „שומר משמרת הקודש" שוין „מבן חודש ומעלה", ווייל מיט זייער חני', געפינען זיך סביב למשכן העדות, זיינען זיי „שומרי משמרת הקודש", כאָטש צו דער עבודה פון שמירת המשכן זיינען זיי נאָך ניט שייך [72].

[משא"כ בנוגע אַנדערע עבודות פון שבט לוי (וואָס צוליב זיי ווערן לוים אַנגערופן לגיון של מלך) פאַסט ניט צו זאָגן אַז די וואָס טוען ניט די עבודה בפועל זאָלן שוין זיין אין לגיונו על שם העתיד].

יג. פרעגט אַבער דער בן חמש למקרא: דאָס ציילן די לוים „מבן חודש ומעלה" באַווייזט אויף אַ מעלה וואָס זיי פאַרמאָגן: אַבער די מעלה פון אַ „בן חודש" וואָס איז „שומר משמרת הקודש" איז ניט זיין מעלה — ער טוט דערצו גאָרניט: ס'איז תלוי באמו, וואָס זי האָט אים געבאָרן און זי האָלט אים (צריך לאמו*[72]) אַרום זיך במחנה לוי' — „סביב למשכן העדות"?

אויך קען מען פרעגן: פונקט ווי די לוים היטן דעם משכן דורך זייער חני' סביב המשכן שלא יקרב זר מבנ"י, אַזוי היטן אַלע בנ"י דעם משכן דורך זייער חני' סביב (הלוים וואָס זיינען סביב) למשכן, שלא יקרבו אומות העולם — איז וואָס איז די באַזונדערע מעלה פון שבט לוי בענין שומר משמרת הקודש, וואָס צוליב דעם ווערן נאָר זיי געציילט „מבן חודש ומעלה"?

דעריבער ברענגט רש"י די מימרא פון ר"י בר"ש אַז „למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן כו'", וואָס דער־מיט ווערן פאַרענטפערט די ביידע שאלות: שבט לוי („אותו השבט") ווערט נמנה „מן הבטן", ד. ה. אפילו ווען דער ולד איז ערשט „מן הבטן" און זיין מעלה איז תלוי' באמו, שוין דאָן ווערט ער נמנה באַזונדער, אַ מציאות פאַר זיך אַליין [73].

און בכדי צו מאַכן קלאָר אַז דאָס וואָס יוכבד „נמנית בשבעים נפש" איז עס ניט ווי זי איז שוין אינגאַנצן אַ מציאות פאַר זיך, נאָר ווי זי האָט נאָך אַ שייכות מיט בטן אמה, איז רש"י מדייק: א) „עם

---

70) ל' רש"י לעיל ג, ו.

71) פרשתנו א, נג. וראה בהעלותך ה, כו ובפרש"י שם.

72) ראה במדב"ר כאן: וכי מבן חודש יכולים לשמור אהל מועד כו', ולהעיר מבהעלותך ופרש"י הנ"ל. ולהעיר מתמיד (כז, רע"א): דלא מטו למעבד עבודה כו'. וראה לקו"ש חי"ג ע' 64-5 ובהערות שם.

*72) ראה עירובין פב, רע"ב.

73) ועפ"ז יש להמתיק יותר מה שרש"י מעתיק שם בעל המימרא ר' יהודה בר שלום (ראה לעיל הערה 66) — כי ר"י בר"ש ס"ל דדוד נענש על מעשה יואב (כנ"ל ס"י), אף שהוא לא עשה כלום, מ"מ, מכיון שנעשה ע"פ ציוויו הרי זה ענין נמשך בהמצווה (יואב) כל זמן הפעולה („ששת חדשים"): ועד"ז בענייננו: אף שהאם והבן כ"א מציאות בפ"ע, מ"מ, פעולת האם עם בנה נמשכת בו להיות נמנה בפ"ע.

כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה", ב) „לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת".

והביאור: מען קען ניט רעכענען יוכבד"ן ווי זי איז אַ מציאות פֿאַר זיך — לאחרי הלידה — צווישן די „בני ישראל הבאים מצרימה" [74], ווייל זי איז געבאָרן געוואָרן ערשט „עם כניסתה בפתח מצרים" [75]; בשעת אַבער מען רעכנט איר ווי זי איז „מן הבטן", דעמאָלט — מצד אמה — איז זי „הבאים מצרימה", וויבאַלד זי איז שוין געווען בבטן אמה פֿאַר כניסתה למצרים.

און דאָס איז דער דיוק „אשר ילדה אותה . . עם כניסתה בפתח מצרים": וואָלט זי געבאָרן געוואָרן פריער — איז זי שוין אַ מציאות לעצמה ווי אַלע אַנ־דערע במספר שבעים נפש (און האָט ניט קיין שייכות לעניננו — נמנה מן הבטן); וואָלט זי געבאָרן געוואָרן שפעטער — קען מען איר ניט רעכענען אין „הבאים מצרימה", ווייל כל זמן זי איז בבטן אמה איז זי ניט קיין מציאות פֿאַר זיך נאָר „ירך אמה". וויבאַלד אַבער זי איז געבאָרן געוואָרן „עם כניסתה בפתח מצרים" — וואָס ענינו של פתח איז צו מחבר זיין דעם חוץ לעיר מיט דער שטאָט — ווערט נצטרף איר זיין בבטן אמה פֿאַר דער כניסה מיט לידתה „עם כניסתה בפתח מצרים".

און דאָס איז אויך דער דיוק „לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת": אויך פֿאַר לידת יוכבד איז געווען שבעים נפש, וואָרום זי איז שוין געווען נגמרה לגמרי בבטן אמה, ס'איז אַבער געווען אין אַן אופן פון „שבעים חסר אחת" [76]: עס זיינען דאָ שבעים, אַבער זיי זיינען „חסר (דעם בפועל פון) אחת"; „והיא השלימה את המנין" — דורך איר לידה איז צוגעקומען אַ שלימות [77] אין די „שבעים (וועלכע זיינען) חסר אחת", עס זאָל ווערן שבעים אַן „חסר" — שלמים.

יד. פון יינה של תורה בפרש"י:

אויפן פסוק [78] „אנכי שלומי אמוני ישראל" איז מבואר אין חסידות [79] (מיוסד אויפן זהר [80]) אַז דאָס גייט אויף ספי' המלכות „שמשלמת לכל ספירה וספירה" [81]. וואָס דער פירוש אין דעם איז (ניט נאָר אַז מלכות איז משלים דעם מספר פון עשר ספירות — וואָס דאָס

---

74) וגם לפי פרש"י ויגש מו, כו ד„הבאה מצרימה . . לשון עבר . . שמשבאו שם היו שבעים כו'" — הרי ברגע שבאו („משבאו") עדיין לא היו שבעים שהרי נולדה במצרים, כבהערה הבאה.

75) כל' רש"י (ויגש מו, טו. פינחס שם): לידתה במצרים. ובפרש"י ויגש שם, כו: ונתוספה כו' בין החומות. שמות ב, א: בבואה למצרים בין החומות.

76) ע"ד לשון המשנה (מכות פ"ג מ"י. הובא בפרש"י תצא כה, ב) „(כמה מלקין אותו) ארבעים חסר אחת" — משום דבקרא (תצא שם, ג) נאמר „ארבעים יכנו" אלא שבההכאה בפועל „חסר אחת"; ועד"ז „אבות מלאכות ארבעים חסר אחת" (שבת פ"ז מ"ב), כי הם „כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת" (שבת מט, ב. ועד"ז בירושלמי פ"ז ה"ב), ובתורה נאמר מ' פעמים אלא שא' מהן אינה מן המנין (ראה תויו"ט פ"ז שם. פני משה ומראה הפנים לירושלמי שם. ועוד).

77) להעיר מענין „נקראת השנה שלימה כו' חסרה כו' כסדרה" (טוא"ח סתכ"ח. וברמב"ם הל' קדוה"ח פ"ח: נקראו חדשי' שלימים כו' חסרין כו' כסדרן). וכן עד"ז „שנה . . תמימה• להביא את חודש העיבור כו' שנה ועיבורה" (ערכין פ"ט מ"ג) — אף שגם בלא החודש אין חסרון גמור; ופשיטא שאין חסרון בשנה פשוטה בלי עיבורה. (וצ"ע בל' רגמ"ה שם: תמימה בין ללבנה ובין לחמה. ואכ"מ).

78) ש"ב כ, יט.

79) ביאוה"ז קמב, ג ואילך. ביאוה"ז להצ"צ ע' תמא ואילך. אוה"ת עה"פ.

80) ח"ג קפ, ב.

81) מק"מ לזהר שם.

•) ראה יהל אור — להצ"צ — לתהלים יט, ח.

איז ניט קיין ענין מיוחד אין ספר׳ המלכות, יעדע ספירה איז דאָך משלים דעם מספר הספירות, וואָס מספרן עשר — נאָר) אַז אין צוגאָב צו איר זיין איינע פון די עשר ספירות, פועל׳ט מלכות אַ שלימות אין יעדערער פון אַלע ספירות.

פון דעם איז מובן בנוגע דעם פירוש חז״ל [82] אויף „אנכי שלומי אמוני ישראל״, אַז דאָס גייט אויף סרח בת אשר שאמרה „אני הוא שהשלמתי מנינן של ישראל במצרים״ — אַז דער „השלמתי״ איז אויך פון לשון שלימות [ובפרט ע״פ המבואר אין אוה״ת [83] אַז סרח בת אשר „י״ל שהוא המלכות״].

פון דעם איז אויך מובן בנוגע לשון רש״י אַז יוכבד „השלימה את המנין״, אַז דאָס איז דער ענין פון שלימות אין דעם (מנין פון) כל בני ישראל.

טו. דאָס וואָס מלכות פועל׳ט אַ שלימות אין אַלע ספירות, איז דאָס וויל דורך מלכות ווערט נמשך דער גילוי אויך אין עולמות בי״ע, וואָס דאָס איז דער „עיקר הכוונה של המאציל״ [84]; ווי־באַלד אָבער אַז ספר׳ המלכות איז זיך מתלבש אין עולמות בי״ע, האָט זי ניט בכח — מצד עצמה — אויפצוטאָן דעם גילוי אין בי״ע, ווייל „אין חבוש מתיר עצמו״ [85]; נאָר עס איז מצד דעם וואָס אין מלכות איז מאיר דער אור פון די ספירות וואָס זיינען העכער פון (דער התלבשות פון) ספירת המלכות.

און דאָס איז דער טעם פנימי וואָס יוכבד האָט משלים געווען דעם מנין אין דעם אופן וואָס לידתה איז געווען „עם כניסתה בפתח מצרים״ [86]: בכדי צו פועל׳ן די שלימות אין (מנין) בנ״י, איז דאָס דוקא דורך דעם וואָס לידתה איז „עם כניסתה כו״ (בדוגמת די יריד׳ה פון מלכות לבי״ע); אָבער לאידך, זיינען אַלע ימי עיבורה געווען פאַר דער כניסה למצרים [און דוקא מצד דעם קען זי אַריינגיין אין דעם מנין, כנ״ל סי״ג בדיוק „עם כניסתה בפתח מצרים״] — ווייל דער כח צו אַראָפגיין און פועל׳ן אַן ענין פון גאולה אין מצרים [וכמש״נ [87] „ותחיינה את הילדים״], נעמט זיך פון אַן אָרט וואָס איז „מחוץ״ (און העכער) פון מצרים (וגבולים).

און דאָס איז אויך מרומז אין דעם שם בעל המימרא — ר׳ יהודה ב״ר שלום [88]: „יהודה״ — הפעם אודה, הודאה, ספר׳ המלכות [89]. „שלום״ גייט אויף תורה („ניתנה לעשות שלום בעולם״ [90]), און ספר׳ התפארת [91]. ר׳ יהודה ב״ר שלום איז דער חיבור פון מלכות און תפארת: קב״ע ותורה.

און אין תורה עצמה: דער חיבור פון גליא דתורה — מלכות, מיט פנימיות

82) ב״ר פצ״ד, ט. קהי״ר פ״ט, יח (ב). מדרש שמואל פל״ב. פסיקתא דר״כ (באבער) פ׳ ויהי בשלח. ועוד.
83) שם.
84) אוה״ת שם.
85) ברכות ה, ב. ושו״נ.

86) ראה עד״ז לקו״ש ח״ו ע׳ 33 ובהערות שם.
87) שמות א, יז. וראה פרש״י שם, כא. ה, ד.
88) וגם הענין ד„השלימה את המנין״ נרמז בשם ר״י ב״ר שלום — כי שלום הו״ע השלמים „שהמלכות נקרא שלמים מטעם שהיא משלמת לחשבון ע״ס״ (פרדס עה״כ ערך שלמים — ע״פ רע״מ פינחס רנו, ב).
89) תו״א מד, א.
90) רמב״ם סוף הל׳ חנוכה. וראה ויטין נט, ב. פרש״י ברכות ח, א ד״ה פדה.
91) פרדס עה״כ ערך שלום. ועי״ש, דשלום (יסוד) משקיט הדינים דמלכות.

התורה — תפארת[92], „דלית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו'"[93],

ווּאָס דורך דעם חיבור איז קא אתי מר, דא מלכא משיחא, ובקרוב ממש.

(משיחות ש"פ במדבר תשכ"ט, תשל"א)

92) ראה בארוכה קונטרס עה"ח ע' 27 ואילך. ע' 39 ואילך.

93) רע"מ פ' נשא קכד, ב. נת' באגה"ק סכ"ו.